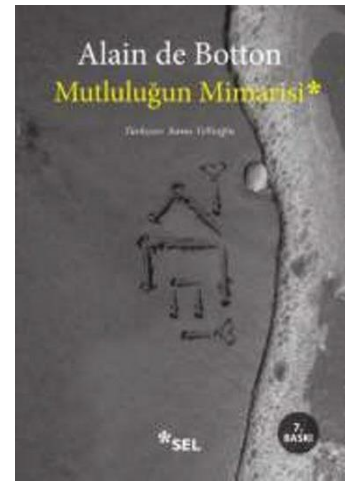

Alain de Botton ile Mimari-Mutluluk Üzerine Düşünmek: Evler Hali Söyler

Alain de Botton, *Mutluluğun Mimarisini*, Sel Yayıncılık, 2007, 5. Baskı

Habibe Bayrak¹

Alain de Botton 20 Aralık 1969 yılında Zürih'te dünyaya gelmiştir ve şu anda Londra'da yaşamaktadır. Genç yaşında yazmaya başlamış ve ilk kitabı *Aşk Dersleri (Essays in Love)* 23 yaşındayken yayınlanmıştır. *How Proust Can Change Your Life* adlı kitabıyla dünya çapında büyük bir ses getirmiş ve özellikle Amerika'da geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmıştır. Dilimize çevrilmiş toplamda 15 kitabı bulunan yazar, kitaplarında günlük hayata dair meseleleri felsefi bir tarzda işlemiştir. Her okuyucunun anlayabileceği yalın, içten ve kimi zaman da mizahi

bir dil üzerine kurulu arkadaşlık, aşk, eğitim, felsefe, seyahat, mimari ve sanat ile ilgili yazılar yazmıştır. Ele aldığı konular itibariyle geniş bir takipçi spektrumu oluştururken yaptığı çıkarımlarla okuyucularına karşılıklı sohbet ediyormuş hissi verir. Birçok insanın düşünüp dile getirmediği sorulara, çıkarımlara ve hassasiyetlere kitaplarında yer verir. Bu özelliği bakımından yazıları okuyucuda içtenlik duygularını ortaya çıkarır. Yazarın felsefi meseleleri güncel bir şekilde yorumlama çabası sadece yazıları ile sınırlı değildir. Kuruculuğunu yaptığı *School of Life* ile online alternatif bir eğitim mecrası oluştururken, *Living Architecture* yüksek bir sanat anlayışı ile inşa edilmiş mimari yapıları(evleri) belli bir süreliğine kiralarak herkes için ulaşılır hale getirmeye çalışır. Aynı zamanda televizyon yapımcısı olan yazarın çeşitli konuşma programları ve TEDX gibi platformlarda din ve

¹ İstanbul Üniversitesi, Eczacılık Fak.

(Bu yazı Young Academia, Server Genç Hanımlar Derneği ve İdeal Bilge Gençlik Spor ve İzçilik Kulübü Derneği iş birliğinde Prof. Dr. Hür Mahmut Yücer yönetiminde "Modern Dünya ve Yeni Riskler Yazarlık Atölyesi" kapsamında üretilmiştir.)

ateizm hakkında yaptığı 'Ateizm Dinden Neyi Öğrenmelidir' başlıklı konuşmaları da bulunmaktadır. Geçmiş yıllarda İstanbul'da da farklı programlara konuşmacı olarak davet edilmiştir.

Architecture of Happiness özgün ismiyle 2006 yılında Amerika'da, ülkemizde ise ilk kez Sel Yayıncılık tarafından Banu Tellioglu Altuğ çevirisiyle 2007 yılında yayınlanmıştır. *Mutluluğun Mimarisi*, Botton'ın mimariyi bir metafor olarak kullanarak güzellik ve çirkinliğin felsefesini işlediği bir kitaptır. Bu bağlamda da çevresel psikoloji ve sanat felsefesi konularında yazılmış diğer kitapları akla getirir. John Berger *Görme Biçimleri*'nde kitapta işlenen konuları yaşadığımız çevreyi görmek ve algılamak üzerine daha temel şekilde ele almıştır. Yine Jacques Derrida *Architecture Where The Desire May Live* başlıklı röportajında mimari ve felsefe ilişkisine dair düşüncelerini ifade eder ve mimari üzerinden işlevsellik, bütünlük, estetik gibi kavramların yalnızca mimariye yüklenen anlamlar olduğunu söyler. (Jacques Derrida: Mimarlığın Felsefesi ya da Felsefenin Arkitektoniği, *Mimarlık Dergisi*, Ahenk Bayık Yılmaz, 2004). Umberto Eco'nun, *Mimarlık Gösterge Bilimi* de yine bu alanda okunabilecek kitaplardandır. Botton ise *Mutluluğun Mimarisi* kitabıyla işlediği meseleler bakımından zor konulara değinse de anlatımında ağır ve yorucu cümleler yerine yalın bir dil tercih eder ve mevcut taraflar arasında bir arabuluculuk yaparak özgün yaklaşım ortaya koyar. Yazar bu kitabında, estetiğin işlevsellik, doğruluk(öznel) ve ahlakilik ile ilişkisini inceler ve buna dair var olagelmiş sorulara mimari üzerinden cevaplar arar.

Mutluluğun Mimarisi, estetik ve kimlik ana temasını *Mimarinin Önemi*, *Binaları Hangi Üsluba Göre İnşa Edeceğiz*, *Konuşan Binalar*, *İdeal Yuva*, *Binaların Erdemleri*, *Toprağın Vaat Ettikleri* gibi altı ana başlık altında işler.

Bir Başlangıç: Mimariyi Önemsemek

Kitabın giriş kısmı diyebileceğimiz bu kısımda yazar, mimarinin önemine dair temel konuları yine on altı başlıkta inceler ve aslında kitabın tamamı içerisinde değindiği ana düşünceleri bu kısımda özetler. İlk kısımda bir ev örneği vererek ve hatta onu romansı bir biçimde betimleyerek 'Mimari bizi nasıl etkiler?' sorusunu sorar. Evlerimizin bizim için bir 'psikolojik sığınak' ve kimliğimizin bir parçası olduğunu hatırlatır. İkinci kısımda tarihi süreç içerisinde insanın madde ile olan ilişkisini mimari açıdan değerlendirir ve duygularımızı maddeler/eşyalar ile somutlaştırdığımızı, din adamları ve şairler-yazarın

ifadesiyle dünyanın en zeki insanları dışında hepimizin eşyalara önem attığımızı ve güzelliği somut bir şey olarak tanımlamak istediğimizi söyler.

Botton, mimariyi önemsemek konusundaki tarafları R. M. Rilke ve Freud'un Dolomite Dağları'nda birlikte yaptığı bir yürüyüşü anlatarak açıklar. Bu yürüyüş sırasında Rilke doğanın mükemmel manzarası karşısında başını öne eğer, güzelliğe karşı ancak fazlasıyla duyarlı olanların onun geçiciliğinden bu denli üzüntü duyabileceğini söyler, Freud ise güzel olanı sevmenin sağlıklı bir ruhu gösterdiğini düşünür. Arabulucu yazarımıza göre ise bu konuda estetik düşkünleri ve estetiğin geçiciliğine takıntılı melankolik iki uç taraf bulunur, kendisi ise bu iki taraf arasında bir orta yol bulur. Yine de estetik düşkünlerinin hassasiyetlerinin bizim görüşümüz için bir antitez oluşturduğunu, onlar sayesinde milimetrik ayrıntıların hayatımızı güzelleştirip çirkinleştirmede sonucuna varabildiğimizi savunur. Yine geçiciliğe vurgu yapanların sayesinde eşyaya takılı kalıp üzülmediğimizi, mimari hassasiyetlerimiz tarafından yıpratılmaktan kurtulduğumuzu söyler.

Üçüncü kısımda ise binaların bizde meydana getirdiği olumlu ve olumsuz duyguların kaynağını araştırır; binalar estetik olmaları sebebiyle bizi mutlu eder ancak üzgün olduğumuzda güzel bir bina bizi yine de memnun edemeyebilir der ve güzel binaların bizde nasıl birtakım duyguların ortaya çıkardığını sorgular. Mimarinin üzerimizdeki etkilerinde kaynak/başlatıcı mimari yapının kendisi midir, yoksa bu yapıların bizde temsil ettiği değerler midir, diye sorar. Binaların bizim için hatırlatıcı somut imgeler olabileceğini ve bu sebeple bizde bazı duyguların açığa çıkmasına yol açabileceğini, bizim onlarla kurduğumuz bağ açısından binaların canlı olduğunu ve bizimle konuştuğunu belirtir.

Mimarinin görevi bizlere ait ideal yaşantının nasıl olacağına dair fikir vermesidir der Botton. Hepimiz bu insan elinden çıkma binalarla yaşayış, kültür ve sanat anlayışlarımızı ortaya koyuyoruz. İdeal yaşantı fikri ise bizim en iyi taraflarımızı ortaya çıkarmamıza yardım ediyor.

Botton'a göre, mimarinin faydaları ve gerekliliği üzerine ortaya atabileceğimiz iddialar son derece mütevazıdır. Aynı zamanda bilimsel buluşlara, servet kazanma ve devrim yapma ideallerine göre güzel binalar yapma ideali daha önemsizdir. Oysa mimariye kuşkuyla bakmak için birçok sebebimiz vardır, örneğin hiçbir bina inşa edilme sürecinde yaşanan olumsuzlukları, sarf edilen çabaları, zorlukları, iflasları, gecikmeleri göstermez. Bu

yönleriyle binalar kayıtsız ve gizemlidir der yazarımız. Binaların cazibesi biraz da bundan kaynaklanır diye de ekler. Ancak bu kayıtsızlık bina ile birlikte kalır ve çürüme, yıkılma safhalarında da ona eşlik eder. Binalar yıkılıp harap olmaya karşı koyamaz, her zaman mutluluk veremez, içinde yaşayanların kişiliklerini düzeltemeyebilir. Bize sundukları mesajın alınmaması halinde bizi cezalandıramaz, kanun koyamaz, yalnızca öneriler sunabilir. İşte tüm bu sebepler mimaride estetik önceliği eleştiriye açık hale getirir ve sırf estetik için harcanan emek ve paranın gerekliliğini de sorgular.

Yazar, yöneltilen tüm bu eleştirilere rağmen mimari sayesinde mutluluğun şatafatsız, kendi halinde, narin nesnelere güzelliğinde saklı olduğunu anladığımızı söyler. Bu mutluluğu bulmak için önce mimariyi görebilmeyi, mimariyi görmek için ise görsel duyarlılığa sahip olmayı şart koşar. Ona göre görsel duyarlılık için ruhumuzda asla silinmeyecek bir acı taşıyor olmak gerekir. (Dostoyevski Yeraltından Notlar'ında "Her türlü bilinç acıdır" diyordu.) Mimarinin bizi etkilemesi, bizim gerçek hayatı tam manasıyla tanıyıp, mevcut acıklı durumu fark etmemiz ile olacaktır. Çünkü bu durum güzellik ile bir zıtlık oluşturacak ve bize onu elde etmenin ne denli zor ve istisnai olduğunu ifade edecektir. Yazar bu konuda dinbilimci Paul Tillich'in bir anekdotunu aktarır. Gençken şımarık ve sanata ilgisiz biri olduğunu söyleyen Tillich, Birinci Dünya Savaşı sırasında askerlik yaptığı birlikten izin alıp ailesini ziyarete gider. O sırada yakalandığı fırtınadan kaçmak için Kaiser Friedrich Müzesi'ne girer ve Sandro Boticelli'nin *Çocuklu Bakire ve Şarkı Söyleyen Sekiz Melek* adlı tablosu karşısında hıçkırıklara boğulur.

Güzel Binaların Üslubu

Tarihi süreç içerisinde binaların nasıl inşa edildiğinde daha güzel görüneceği ile ilgili birçok akım var olmuştur. Yazar bu süreci değerlendirmeye Yunanlar tarafından ortaya konan Klasik üslup ile başlar. Mazisi Apollo Tapınağına kadar uzanan bu estetik dil, pek de özgün olmayan şatafatlı, süslü binalar ortaya çıkarıyor ve eski tapınaklara, kemerlere, kiliselere benzemeleri nispetinde beğeni buluyordu. Sonra İngiltere Başbakanı Sir Robert'ın oğlu için yapılacak villa gündeme geldiğinde ortaçağ ilgilisi Walpole tarafından dünyanın ilk Gotik evi inşa edildi ve yaklaşık otuz yıl içinde gotik üslubu Avrupa'nın her yerinde uygulanır oldu. Ancak daha sonra zenginler arasında güzel bir binanın hangi üslupla yapılması gerektiği arasında anlaşmazlıklar oldu. Bu güzellik tartışmalarını bitirenler ise Endüstri

Devrimi'nin yeni mimarları olan mühendislerdi. Onlar tüm bu tartışmaların yönünü değiştirmiş ve mimaride estetik olanın değil ekonomik, sağlam ve işlevsel olanın peşine düşmüşlerdi. Botton'a göre binaların estetiğini hiç önemsememelerine rağmen dönemlerinin en güzel, en etkileyici binalarını mühendisler inşa etmişlerdi. Zaman ilerledikçe şartlar ve imkanlar değişiyor bu sebeple de binaların imajı ve mesajı çağın ideolojilerine göre şekilleniyordu. Yirminci yüzyılda inşa edilen binalarda uygulanan dil endüstri dili iken, on sekizinci yüzyılda klasik tarzın katı ve takıntılı üslubu yerini, değişiklik meraklısı girişimciler ile gotik mimariye bırakıyordu. Günümüzde ise evlerimizi inşa etmek için tamamen bilimsel ve akılcı yaklaşımları benimsiyoruz, çünkü bilimle tutarsız ve romantik bir ilişki kuruyoruz. Tüm bu süreçte binalarımız sürekli şekil değiştiriyor, beklentilerimiz artıp azalıyor ancak temelde binalar inşa ederek ifade etmeye çalıştığımız kavramlarla olan ilişkimiz benzer kalıyor. Bu noktada yazarımız bize binaların bize bir şeyler anlatması gerektiğini söyleyen Ruskin'i hatırlatıyor. Binaların bizimle konuştuğunu söylüyor Ruskin. Kendi temsil ettikleri değerlerle bağdaşan bir yaşam biçimi sunduklarını ifade ediyor. İşte biz insanlar nesnelere iyi bir yaşamın nasıl olması gerektiğine dair taşıdıkları bu değer dolayısıyla beğeniyor ya da tam aksine nefret ediyoruz.

Estetik, İdealler ve Çağrışım:

Nesnelerin bize belli kavramları hatırlatmasını ya da belli duyguları geçirmesini niçin istiyoruz? Yazar bu sorunun temelinde insan ruhunun rahatsız edici bir özelliği bulunur diyor: İçimizde birden fazla benin varolması. Biz insanlar içimizdeki bu benlerden birini daha çok ben kabul ediyor ve onu öne çıkarmaya çalışıyoruz, en azından bunu istiyoruz ve bunun için nesnelere bir yardımcı ve hatırlatıcı olarak kullanıyoruz. Onları bize kim olduğumuzu/olmak istediğimizi hatırlatıcı birtakım işaretler haline getiriyoruz. İşte içinde yaşadığımız evler, yuvalarımız, olmak istediğimiz ideal insana uygun şartları sağlamak amacıyla inşa ediliyor. Bize güvenli ve mutluluk veren bir sığınak olmalarını bekliyoruz onlardan.

Kimliğin belirlenmesinde çevrenin önemini en iyi açıklayanlar dünyanın büyük dinleri olmuştur diyor Botton, insanın yuva gereksinimine en anlayışlı yaklaşanlar da. Çünkü dinler güzel binaların bizim hem ruhsal gelişimimize hem de ahlaki gelişimize katkı sağladığını ileri sürmüşlerdir. Onlara göre görsel dünya ile ahlaki dünya arasında doğrusal

bir ilişki vardı, güzel binalar bir ilahinin donmuş haliydi ve güzellik ancak iyiliği ve ilahi olanı temsil ediyordu. Aynı zamanda yaratıcıyı daha iyi tanımanın da bir yoluydu güzel binalar çünkü dünyadaki bütün güzelliğin sahibi de O'ydu. Böylece bizler güzel binalar yaparak ve onları farkedip görerek bu yüksek niteliklerin bize de geçmesini umuyoruz ve belki bir anlamda onları ruhumuzun koruyucusu olarak görüyoruz.

Botton'a göre biz ilk insandan itibaren bir şeyler inşa ediyoruz ve bunu da neden yazı yazıyorsak aynı amaçla yapıyoruz: bize göre önemli olanı kaydetmek için. Bu hem bize kim olduğumuzu hatırlatmak, benliğimizin bilmediğimiz parçalarını bulmak hem de başka birisine kendimizi anlatmak için kullandığımız bir iletişim dili aslında.

Yazarımız kitabın en geniş kısmında binaların sahip olması gereken erdemleri açıklıyor. Bu doğrultuda denge, düzen, zarafet, tutarlılık, kendini tanıma gibi erdemleri dünyanın farklı yerlerinden farklı mimari üsluplar kullanılarak inşa edilmiş mimari örnekler vererek somutlaştırıyor. *Mutluluğun Mimarisi* kitabını Botton, eğer mimari bir yapı inşa edeceksek, inşa edilen doğanın güzelliğinden daha fazlasını ortaya koymamız gerekir diyerek bitiriyor.

Bu Kitabı Kimler Okumalı?

Alain de Botton, güncel meselelerin felsefesini yapan bir yazar, kitaplarını da bu içerik ve biçim üzerine kuruyor. Yazar kurduğu bu yapıyla da okuyucuyu metne dahil ediyor ve birtakım soruları okuyucunun kendisine sormasını sağlıyor. Aslında bu sorular normal yaşantımız içerisinde zaten kendimize sorduğumuz belki de dolaylı olarak düşündüğümüz, bazen takıntı haline getirdiğimiz durumlar ve yazar tüm bu noktaları okuyucuya gündelik bir dil kullanarak ulaştırıyor. Dolayısıyla yazarın anlatımı son derece açık ve anlaşılır, bu sebeple de çoğunluğun okuyabileceği metinler ortaya çıkıyor. Aslında yazarın tam da bu seçimi sebebiyle yapılmış birçok eleştiri mevcut. Hatta bazı eleştirmenler tarafında pseudo-filozof şeklinde ağır ifadeler de bulunuyor.

Mutluluğun Mimarisi, mimari ve estetik gibi daha sınırlı bir konu üzerinden yazılmış olsa da aslında gündelik hayatta hepimiz karşılaştığımız durumlar ve içine düştüğümüz ikilemleri ifade ediyor bu sebeple kitap akıcı ilerliyor ve okuyucuyu sıkıyor. Ancak yazarın dağınık anlatımı ve iç içe geçmiş başlıkları yer yer kafa karışıklığına sebep olabiliyor. Mimari ve kimlikle ilgili yaptığı bazı çıkarımlar da birbiriyle çelişiyor. Yine de felsefenin yormayan ve somut örneklerle anlatımı onu bu alanda yazılmış

Kitaplardan ayrı bir yere koyuyor.